De Wâlden Heerenveen Súdwesthoeke Leeuwarden e.o. Ooststellingwerf

Regio nieuwsbrief IVN Friesland

Herfst 2026

JongIVN in beweging

Er is dit jaar iets moois in beweging gekomen: JongIVN! Een nieuwe, groeiende beweging voor jongeren en jongvolwassenen die graag de natuur in gaan, nieuwe mensen ontmoeten en samen leuke activiteiten ondernemen.

Voor jongeren kan het soms best lastig zijn om aansluiting te vinden bij IVN-activiteiten. Hoewel IVN er natuurlijk voor iedereen is, ligt de gemiddelde leeftijd bij activiteiten vaak wat hoger. Tegelijkertijd merken IVN-afdelingen dat het soms lastig is om jongeren en jongvolwassenen voor hun activiteiten te bereiken. Daarom hebben een aantal enthousiaste jongeren uit Noord-Nederland de handen ineengeslagen. Zij willen meer activiteiten organiseren voor en door jongeren, in Friesland, Groningen en Drenthe. Een win-winsituatie dus: jongeren krijgen een plek waar ze anderen kunnen ontmoeten en samen de natuur in kunnen, terwijl IVN-afdelingen makkelijker in contact komen met een nieuwe doelgroep.

Een van die activiteiten vond op 4 september plaats in Leeuwarden: de JongIVN Meet-up 'Ontdek de verborgen natuur van Leeuwarden'. Tijdens een gezellige wandeling ontdekten we dat je voor natuur helemaal de stad niet uit hoeft. We gingen op zoek naar wilde planten, bijzondere bomen, vogels en andere stadsbewoners en bekeken Leeuwarden met een heel andere blik. Een mooie middag om samen de natuur te ontdekken en elkaar beter te leren kennen.

Met dit soort Meet-ups krijgt JongIVN steeds verder vorm. We organiseren verschillende activiteiten voor jongeren van 18 t/m 35 jaar, van wandelingen en excursies tot andere activiteiten waarbij natuur en ontmoeting centraal staan.

De komende tijd willen we JongIVN verder opbouwen. We hopen in iedere provincie een eigen kernteam te vormen. Voor Friesland werken we daarbij samen met IVN Leeuwarden. Het Friese JongIVN-kernteam krijgt een plek als werkgroep binnen de afdeling, maar organiseert activiteiten voor jongeren in heel Friesland. Daarbij zoeken we natuurlijk graag de samenwerking met andere IVN-afdelingen op.

We staan nog aan het begin, dus er is volop ruimte om mee te denken en mee te doen. Heb je een leuk idee, wil je helpen bij het organiseren van activiteiten of wil je meer weten over JongIVN? Neem dan contact op met Erine de Man via e.de.man@ivn.nl.

Erine de Man

Natuurgidsen opleiding Ooststellingwerf en De Wâlden

Twee info avonden achter de rug, fijne groep mensen, flink veel belangstelling, de aanmeldingen komen nu binnen, leuke locatie ook in Oosterwolde. En wat ligt er in de gang te spartelen op zijn rug? We hielpen hem of haar naar buiten, nadat we een foto gemaakt hadden en via de app Obsidentify de naam hadden gekregen. De gedeukte gouden tor! Eenmaal buiten koos deze tor het luchtruim, precies zoals het hoort.

Wat heerlijk toch, dit soort helpende app's.
Els Steinmann

Feestelijke viering 35 jaar Vlinderwerkgroep

Súdwesthoeke

Dit jaar bestaat de Vlinderwerkgroep van IVN Súdwesthoeke 35 jaar. Een mijlpaal die we vierden op zaterdag 18 juli 2026.

Al 35 jaar zetten vrijwilligers van de werkgroep zich met veel enthousiasme in voor het inventariseren van dag- en nachtvlinders. Hun waarnemingen leveren waardevolle informatie op over de biodiversiteit in onze regio en dragen bij aan een goed natuurbeheer. Tijdens de jubileumdag lieten leden van de werkgroep zien waar ze zich mee bezighouden en namen ze ons mee in de kleurrijke én verborgen wereld van vlinders.

De jubileumviering vond plaats op De Wyldemerk in Harich, een terrein van Staatsbosbeheer. Na een welkomstwoord en de felicitaties door voorzitter Hans-peter Bootsma stond tijdens het middagprogramma de dagvlinder centraal. Werkgroep-coördinator Adriaan Hol nam ons mee het veld in op zoek naar dagvlinders. Al snel zagen we de rups van de distelvlinder en vele bruine zandoogjes. Met boswachter Marjon Kommer en natuurgids Constance Walstra speelden we het vlinderkwartet. En plantenkenner Ronald Schouten liet ons kennismaken met nectar- en waardplanten van de dagvlinders. En ook andere bijzondere flora in het gebied werd aangewezen, zoals de zonnedauw.

In de IVN Vlinderbioscoop kregen we ‘s middags al een sneak preview op de nachtvlinder. Abel Jagersma, Ruud Oudega en Maegen Hanekom introduceerden ons in de wereld van de nachtvlinders. Leden van de werkgroep zetten regelmatig LED-emmers op verschillende meetpunten en hadden dit de nacht voorafgaand aan de jubileumviering ook gedaan. Het resultaat zat op een wit laken in de promowagen. Daar konden we ze mooi bewonderen.

Aansluitend op het middagprogramma was er een speciale maaltijd voor de leden van de vlinderwerkgroep in de werkschuur van Staatsbosbeheer. Anneke Oudega had lekkere verse soep en heerlijke salades gemaakt, wat er na een hele middag buiten goed in ging.
Het 35 jarig jubileum viel samen met de Nationale Nachtvlindernacht. Dat was een mooie aanleiding om ook de nachtvlinders volop in de schijnwerpers te zetten.

Om 21.00 uur verzamelde een groep enthousiaste deelnemers zijn weer bij de Wyldemerk. Na een welkom door bestuurslid Janny Postma vertelde Adriaan Hol ons over het nachtvlindermeetnet dat de werkgroep de laatste jaren heeft opgezet. Hij gaf uitleg over de LED-emmers en vertelde ons waar we de drie opgestelde lakens in het gebied konden vinden. Jan van de Sluis en Ali Andringa hadden behalve een opstelling met lamp en laken ook stroop op bomen gesmeerd. Terwijl het schemer overging in donker maakte een groepje onder begeleiding van Jan een ronde langs de gesmeerde bomen. Vele karmozijnrode weeskinderen, huismoeders en piramidevlinders snoepten van de stroop. Op het laken bij Adriaan zaten rietvinken, plakkers en diep in de nacht kwam de ligusterpijlstaart langs. Ruud en Abel gebruikten blauw licht waar vooral veel micro nachtvlinders op af kwamen.
Al met al een meer dan geslaagde vlinderdag en nacht!

Janny Postma

Wandeling Om de Dobben

De Wâlden

Op zaterdag 15 augustus liepen we met een klein groepje het land in bij Paviljoen Om de Dobben in Burgum. Juist nu, land net gemaaid, konden we zonder problemen naar de pingo lopen en eromheen. In de bosrand van alles gevonden, waar je met zo'n klein groepje ook alle tijd voor kunt nemen. Gallen, elzenvlag, wespenspin, diverse vogels gehoord, uitgebloeide wilde peen, libellen, colanootgalwesp, en heel veel plantjes natuurlijk. Veel dazen ook, dat was een beetje jammer. Daar waren we namelijk niet allemaal even goed op gekleed...

De foto's geven een kleine impressie!

Els Steinmann

Elzenvlag

Wespenspin

Summerkids

Heerenveen

Met de Summerkids beleefden we een superleuke én inspirerende ochtend in natuurgebied De Heide. Onder de enthousiaste begeleiding van twee geweldige vrijwilligers van het IVN gingen we op ontdekkingstocht in de natuur.
Samen speuren naar gronddiertjes, waterdiertjes zoeken, blotevoetenpad bewandelen, leren én vooral heel veel plezier maken. Wat hebben we genoten.
Bedankt aan de vrijwilligers van het IVN voor deze leerzame en gezellige activiteit.

Anja Dijkstra Koehoorn

Lezing de zeearend Leeuwarden 24-11-2026

Extra activiteit die niet in de Composiet staat

Amateurfilmer en fotograaf Albert Draaijer uit Koudum neemt je mee in de indrukwekkende wereld van de zeearend.

Het jaar 2024 was bijzonder en aangrijpend: één jong werd gestolen. Gelukkig wisten de andere twee jongen veilig uit te vliegen. Vanaf 2025 kozen de zeearenden opnieuw voor hun oude nest uit 2018, vermoedelijk als reactie op de onveilige situatie van het jaar ervoor. In datzelfde jaar vlogen twee jonge zeearenden al eind juli succesvol uit naar de wijde wereld.

Geniet van prachtige verhalen en unieke beelden: korte films en foto's die laten zien hoe kleine, witte kuikens uitgroeien tot indrukwekkende vogels van bijna 80 dagen oud. Een bijzondere natuurbeleving die je niet wilt missen.

Door: IVN Leeuwarden e.o.
Locatie: dbieb Leeuwarden
Tijd: dinsdag 24 november 2026
19:30 tot 21:30 uur
Opgave: Meld je aan op de website van de dbieb. Je krijgt een bevestigingsmail van dbieb met een toegangsticket (bijlage) die je goed moet bewaren. Dit is je toegangsbewijs en de QR code op dit ticket wordt gescand bij de ingang van de zaal.
Kosten: afdelingsleden IVN Leeuwarden e.o. gratis (vraag een code aan via activiteitenwerkgroepivn058@gmail.com niet leden €3,00.

Maartje van Sluis

Wandeling moestuincomplex 't Soethoudt

De Wâlden

Op 19 augustus biedt IVN De Wâlden een wandeling aan op het complex waar ik een moestuintje heb. Nu zijn we op zoek naar *wilde* eetbare planten. Ondanks de droogte was er heel veel te zien, van alles uit het boek van de ANWB dat Betty bij zich had vonden we wel, in de groenstroken langs de tuinen.

Was leuk, een mooie groep geïnteresseerden met prachtig rustig nazomerweer. We verbaasden ons weer hoeveel je eigenlijk kunt eten, blad, bloem, wortel. Loop er niet zomaar aan voorbij. Ook weer geleerd dat er eigenlijk geen onkruid bestaat, en dat je niet te grote stukken zwarte grond niet braak moet laten liggen, die stukken grond worden namelijk erg warm. Beter is zoveel mogelijk te laten begroeien met natuurlijk inheemse planten. Voor de sfeer van deze wandeling een aantal mooie foto's van Adrie van bloeiende planten. Zie ook aan het eind.

Voor herhaling vatbaar.

Els Steinmann

Schiermonnikoog

Heerenveen

IVN-ers van de afdeling Heerenveen vertrokken zaterdagmorgen 22 augustus 2026 rond een uur of acht vanaf de carpoolplaats bij de Mac richting Schiermonnikoog. De groep breidde zich onderweg nog uit en bestond uiteindelijk uit zo'n 19 man/vrouw. Vanaf het veer konden we regelrecht naar het fietsen uitgiftepunt. De bui die ons ten deel viel deerde niet. Zeker niet na zo'n droge zomer. Onder de bezielende leiding van Betty Kooistra gingen we richting Kobbeduinen.

Onderweg werden al veel vogels gespot en door Betty met naam en toenaam genoemd. We zagen verschillende soorten meeuwen, scholeksters en steenlopertjes etc.!

Bij het Baken Kobbeduin stapten we van onze fietsen en hadden tijdens het wandelingetje uitzicht over de Oosterkwelder, Waddenzee en Noordzee. We werden gewezen op een klein bloemetje, rode ogentroost genaamd. Een half parasiet die gebruik maakt van de wortels van grassen en haar naam dankt aan haar medicinale eigenschappen voor behandeling bij rode ogen. Later op de dag zagen we ook de witte variant, stijve ogentroost. Er waren ook russen welke op biezen lijken maar zich daarvan onderscheiden door de vorm van de stengel, namelijk rond in plaats van meer driehoekig rond. De rozenbottels droegen vrucht. Betty heeft van rijpe exemplaren al eens likeur gemaakt. Rozengal huisvestte insecten in de plant. De besjes van de duindoorn zijn erg gezond maar ze smaakten wel heel zuur.

Terwijl de tocht per fiets werd voortgezet werden we op bloeiende parnassia gewezen en kwamen uit bij het bunkermuseum. Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren er evenveel Duitsers als reguliere bewoners op Schiermonnikoog ter verdediging van de “Atlantikwall”. Hierdoor werd het eiland pas in juni 1945 bevrijd. En passant werden we op een zwarte toorts gewezen, welke zich in dit groeistadium haar naam eer aan deed.

De volgende stop was bij de Berkenplas. In het gelijknamig restaurant genoten we van een heerlijke kop koffie en lunch. Van hieruit naar de rode Noorder vuurtoren. Hier hadden we prachtig uitzicht op het brede soms verraderlijke strand -door eiland vorming- en de Noordzee. Behalve de Noorder is er ook nog een witte Zuider-toren. Beide vuurtorens zijn in 1853 gebouwd. Wanneer de torens in rechte lijn stonden wisten schippers dat ze veilig langs de zandbanken konden. Door de veranderende zandbanken was dat niet erg lang een ijkpunt. Vandaar dat de witte toren al lange tijd niet meer in gebruik is.

Van de Noordertoren gingen we naar de vogelspotlocaties. Onderweg is door Betty ooit een blauwborst gezien. Helaas ditmaal niet gesignaleerd. Bij het vogelkijkscherm Westerplas staat een swarovski-verrekijker opgesteld waarmee we de vogels prachtig in beeld kregen. We zagen lepelaars, diverse soorten eenden, aalscholvers en de kleine zilverreiger met zwarte snavel en oranje tenen. Vanuit de vogelkijkhut verderop zagen we de dieren dichterbij en vanuit een andere hoek.

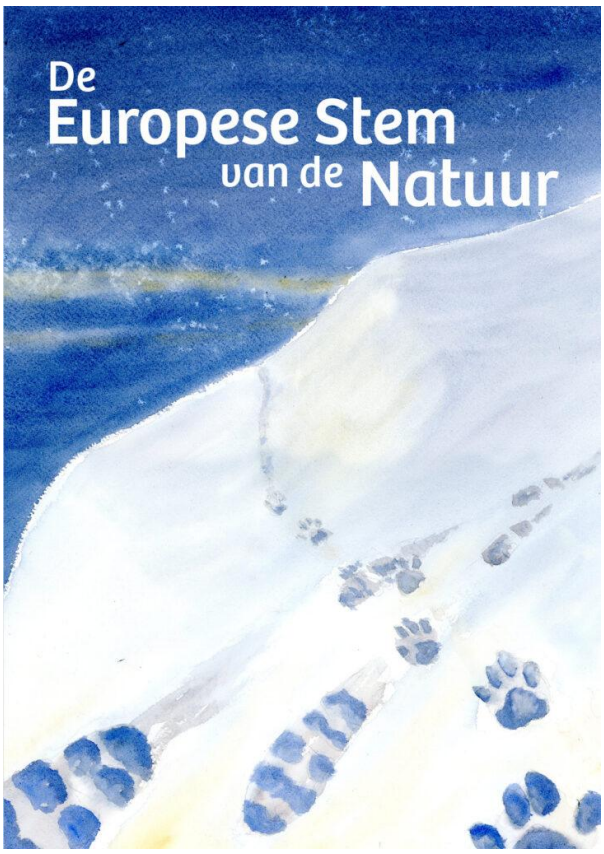
Na deze dag kennen we het verschil tussen de op paardenbloemen lijkende leeuwentand en biggenkruid. We weten dat duinkruiskruid op boerenwormkruid lijkt en leverkruid vroeger ook wel koninginnekruid werd genoemd. Welk kruid had maar weer de muffe modderachtige geur wanneer je je hand langs de stengel omhooghaalt? Gelukkig zijn er handige hulpmiddelen om te determineren tegenwoordig. Naast de determinatie app ObsIdentify is de app Seek een handig alternatief. Je hoeft geen foto’s op te slaan.

Tijdens de laatste stop bij de met dooiermos bedekte basaltblokken hebben we nog een blik geworpen op de aanwezige wadvogels.
En zo kwam aan deze geslaagde excursie langzaam maar zeker een einde. Terug met het veer en carpoolend weer naar huis. Dank allemaal voor het gezelschap en het uitwisselen van wetenswaardigheden, Betty in het bijzonder. Betty wensen we veel plezier met het (voor)lezen uit “Het blije bomenboek”.

Verslag Anita van der Ven
Foto’s Ella en Karin

De Europese Stem van de Natuur

De Wâlden

Beste allen,
Het is zover, met veel genoegen presenteren we ons boekmanifest ‘De Europese Stem van de Natuur’. Op 18 juni komt de hard-cover uit en dan komt er voor ons en uw internationale netwerk ook de Engelstalige versie. We lichten ons boek de komende tijd graag toe. We hebben mooi beeldmateriaal, ervaringen en verhalen. En prachtige illustraties van Mirja Brandorff, die ook voor exposities geschikt zijn.

In de zomer van 2025 fietste er een Steeneik 5.000 km door Europa, langs een cirkel door negen landen, met Leeuwarden als ‘noordpool’ en Nova Gorica – Gorizia op de grens van Slovenië en Italië als ‘zuidpool’!
In ons boekmanifest geven we, naast het verhaal van de fietsende Steeneik, negen stemmen van de natuur het woord, elk land één stem. Ze presenteren zichzelf – van Vlas tot Paling en van Rode Wouw tot Grot-garnaal – met hun persoonlijke liefdes, zorgen en hun wensen naar de Europese mens! De hoofdboodschap: laten we werk maken van de Europese Natuur zodat die natuur, met krachtige verbeelding, ons bijzondere Europese continent verder verbindt en verrijkt!

De negen stemmen van de natuur wijzen ons de weg: er is flink werk aan de winkel, van onderop en van bovenaf.

Gemeenten, lokale community’s en Europese burgers spelen van onderop een cruciale rol om natuur en ecologie te versterken. Onze dagelijkse leefomgeving – of het nu om wonen of werken gaat – biedt prachtige kansen voor effectieve natuurpositieve acties. Gericht op samenwerken tussen natuur en mens: meer gelijkwaardig en respectvol.
Ga met elkaar en met de natuur op eenvoudige, laagdrempelige wijze echt in gesprek stelt ons boek, voor onze eigen gezondheid en voor een gezond Europees landschap.
Ook van hogerhand liggen er volop kansen om de natuur meer recht te doen en als samenwerkingspartner serieus te nemen. Alle EU-landen werken nu aan de Nationale Natuur herstelplannen. Dat biedt volgens de geïnterviewde 9 stemmen van de natuur vele kansen om onze waardevolle natuur nog sterker te maken
Veel lees- en kijkplezier,

U kunt het boekmanifest ‘De Europese Stem van de Natuur’ als volgt bestellen
1. Een hardcover van het boekmanifest ‘Europese Stem van de Natuur’ is beschikbaar op A5-formaat voor € 15,00, en te bestellen via mail: bruno@circle4change.eu
2. De digitale versie van de ‘Europese Stem van de Natuur’ kan hier worden gedownload.

Tot slot: voor toelichting of presentaties kunt u ons bereiken via stemvandenatuurnl@gmail.com ,
Foppe de Haan en/of
bruno@circle4change.eu ,
Bruno Doedens

Bruno Doedens & Foppe de Haan

Azuurjuffer

Wandeling door de tuin van Sije en Francisca

De Wâlden

Een afspraak gemaakt voor een rondje door het paradijsje van onze penningmeester en zijn vrouw. Wat een prachtige tuin, zo divers, met een bomenwal, een bloementuin, een vijver, een moestuin, het werd een lang rondje. Een paar foto-impressies, gemaakt door Betty. En als je Betty weet te verrassen dan kom je van goeden huize.

Zuringhaantje

Bramenplooigal

Els Steinmann

Wat wil de Wâlden

De Wâlden

IVN De Wâlden sluit het zomerseizoen af met een wandeling en een fietstocht. Later dit jaar volgen er nog een drietal paddenstoelen-excursies, waarvan één in samenwerking en op verzoek van Scouting Drachten. Leuk om weer zo'n nieuwe samenwerking te starten.

Eind deze maand starten we met de Natuurgidsenopleiding Zuid Oost Friesland, een mooie samenwerking tussen De Wâlden en Ooststellingwerf. Een ruim overtekende opleiding met deelnemers uit het hele Noorden, plus zelfs uit Noord-Holland en Flevoland. Dat zegt wel iets over de behoefte aan deze opleiding. Ook het feit dat we alweer een wachtlijst hebben geeft wat aan. Dus, oproep aan de andere afdelingen om eens na te denken over het opstarten van een volgende opleiding.

Realiseer je wel dat er heel veel vrije uren in gaan zitten plus de nodige privé euro's voor consumpties in horecagelegenheden. Maar, dat kan je ook goedkoper doen bij iemand thuis ....

De moestuin plus mijn eigen tuin bij huis beginnen nu toch echt wel herfstkleuren te vertonen. Maar, de oogst was weer geweldig! Aardbeien, aalbessen, bramen, tomaten, knoflook, uitjes, courgettes, paprika's, aardappels, appels. Het houdt niet op. Zo leuk, er wordt veel uitgedeeld.

Een fijne nazomer voor iedereen!

Els Steinmann

Woldlakebos

Ooststellingwerf

Afgelopen zaterdag gingen we met een mooie groep van 15 enthousiastelingen op pad door het altijd mooie Woldlakebos. Voor sommige deelnemers een weerzien, voor anderen een nieuwe ontdekking.
Al vroeg in de wandeling werden de zeldzame soorten ontdekt. Kempense en zwarte heidelibellen vlogen om ons heen en gingen op vele deelnemers even rusten.
Er werd door Jan gezocht naar de gouden sprinkhaan en ook echt gevonden. Hij kon door de deelnemers mooi bekekenen worden. Niet alleen de gouden sprinkhaan maar ook de moerassprinkhaan was mooi te bewonderen. Er werden ook enkele sprinkhanen teruggevonden in de webben van de talrijk aanwezige wespspinnen.
Ook vele pantserjuffers lieten zich goed bekijken. Tengere en gewone pantserjuffers kamen we regelmatig tegen, enkelen zagen nog een mooie houtpantserjuffer.
De harde wind en later de buiige regen zorgden ervoor dat de grote jongens en de vlinders diep verscholen in het gras bleven.
Na overleg hebben we maar besloten om de zoektocht naar de grote vuurvlinder en de zilveren manen maar niet te starten.
Voor volgend jaar komt deze excursie zeker weer op de agenda. Ook een excursie door de Kiersche wieden wordt ingepland voor volgend jaar.

Dirk Haaijema

Extra activiteit Ooststelingwerf

Woensdag 21 oktober lezing De Alde Feanen door de ogen van de camera door Betty Kooistra (try-out)

Dinsdag 3 november lezing
“Verborgen Gloed”
De nieuwste ontdekkingen uit een onzichtbare natuur door Frank Huisman.

Foto’s van Adrie Mens (Moestuincomplex)

Zondag
13 september

Fête de la Nature

De natuur inspireert, verwondert en maakt blij. Tijdens Fête de la Nature vieren we de natuur. IVN Heerenveen e.o. organiseert ook een klein feestje met respect voor de natuur. Jong en oud is van harte welkom in De Overtuin, Oranjewoud.

Door IVN Heerenveen e.o.
Locatie Oranjewoud | Lindelaan
[Natuurschuur in De Overtuin]
Tijd 11.00 – 15.00 uur
Info www.ivn.nl/afdeling/heerenveen-eo/
Kosten –

Dinsdag
15 september

Tocht langs de Wadden - lezing

Betty Kooistra neemt ons vanavond – aan de hand van prachtige foto's en mooie verhalen – mee op haar avonturen langs de Wadden en haar eilanden. Het belooft een gezellige en interessante lezing te worden.

Door IVN Ooststellingwerf | Betty Kooistra
Locatie Appelscha | Terwisscha 6a, 8426 SJ [Buitencentrum Drents-Friese Wold]
Tijd 19.30 – 21.30 uur
Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 3,-

Zaterdag
19 september

Bomen en natuur in het Leeuwarderbos

Als het blad valt in het Toutenburgerbos, is de tijd aangebroken voor een heerlijke herfstwandeling! We wandelen – onder bezielende leiding van Betty Kooistra – in een prachtig herfstdecor. Wandel je met ons mee?

Door IVN De Lege Midden | Betty Kooistra
Locatie Leeuwarden [P-plaats Havanklaan - Vierhuisterweg]
Tijd 10.00 uur
[vertrek 09.30 uur van P+R Station Grou]
Opgave Ria Oudeboon | riaoudeboon@gmail.com
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 2,50

Zaterdag
26 september

Bodemdiertjes - kinderactiviteit

Dit is het weekend van de landelijke IVN BodemdierenDag. Ga je mee op pad met Renske en Hannie? Met hark en schepjes gaan jullie wroeten in de aarde. Op zoek naar allerlei bodemdiertjes. Welke ontdekkingen ga jij doen?

Door IVN Ooststellingwerf | Renske en Hannie
Locatie Oldeberkoop | Sterrebos
Tijd 13.00 – 16.00 uur
Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com

Zondag
27 september

Bronstexcursie Oostvaardersplassen

Beleef de bronsttijd van heel dichtbij; met de ecokar verplaatsen we ons over de uitgestrekte vlakte van de Oostvaardersplassen. Laat je overweldigen door het burlen van de majestueuze edelherten. De schijngevechten om de hindes zijn fascinerend.

Door IVN Leeuwarden e.o. | SBB
Locatie Lelystad | Kitsweg 1, 8218 AA [Buitencentrum Oostvaardersplassen]
Tijd 15.00 – 17.30 uur
Opgave Sita Bakker | activiteitenwerkgroepivn058@gmail.com
Kosten Leden IVN Leeuwarden € 25,- | niet-leden € 30,-

Zondag
27 september

Fietstocht Schiermonnikoog - alleen voor IVN-leden

We maken wederom een mooie fietstocht over Schier en brengen een bezoek aan het vogelringstation aldaar. De rest van de tijd genieten we volop van dit prachtige eiland. Kosten voor boot en eventuele fietshuur zijn voor de deelnemer zelf.

Door IVN Ooststellingwerf | Dirk Haaijema, Betty Kooistra
Locatie Schiermonnikoog | boot heen 09.30 uur vanuit Lauwersoog | boot terug 16.30 uur vanaf Schier]
Tijd 09.30 – 16.30 uur
Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten - | exclusief onkosten boot + fietsverhuur

Zondag
27 september

Bodemdiertjes Safari - kinderactiviteit

Ook dit jaar doen we weer mee aan de Bodemdierendagen. Ga je mee op onderzoek naar de Tiny Ten en Little Eleven van de bodem? We gaan op safari in de Blokhuispoort. We bekijken en tellen de gevonden diertjes waarna we ze weer loslaten.

Door IVN Leeuwarden e.o.
Locatie Leeuwarden | Blokhuisplein 40, 8911 LJ
[dBieb | voor kinderen van 6 tot 10 jaar]
Tijd 14.30 – 16.00 uur
Opgave https://dbieb.op-shop.nl | max. 15 deelnemers

Zaterdag
03 oktober

Maandelijkse vogel- en natuurexcursie

Elke eerste zaterdag van de maand (behalve in de maanden juli, augustus en september) organiseert de Vogelwerkgroep van IVN Leeuwarden een laagdrempelige en gezellige vogel–excursie. De bestemming wordt vlak voor aanvang bepaald.

Door IVN Leeuwarden e.o. | Vogelwerkgroep
Locatie Leeuwarden | carpoolen naar diverse vogelrijke (natuur)gebieden
Tijd 08.00 – 14.00 uur
Opgave vogelaarivnleeuwarden@gmail.com
Kosten Gratis | carpoolvergoeding € 7,-

Zaterdag
10 oktober

Paddenstoelen in de herfst

IVN De Wâlden organiseert een herfstexcursie langs paddenstoelen. We starten de wandeling vanaf het parkeerterrein van het hoofdkantoor van It Fryske Gea in Olterterp. Tip: trek je laarzen of wandelschoenen aan!

Door IVN De Wâlden | Adrie Mens, Annet Elsinga
Locatie Olterterp | van Harinxmaweg 17, 9246 TL [Witte Huis Olterterp]
Tijd 14.00 – 16.00 uur
Opgave Adri Mens | 0512 - 52 23 04 [18.00 - 20.00 uur]
Annet Elsinga | 06 - 20 76 00 78 [18.00 - 20.00 uur]

Zaterdag
10 oktober

Paddenstoelen in de herfst

Vele mooie kleuren en soms ietwat vreemde vormen. Tijdens een wandeling onder leiding van Janny Kramer gaan we op zoek naar paddenstoelen. Welke soorten we tegen zullen komen hangt af van het weer. Loop je mee?

Door IVN De Lege Midden | Janny Kramer
Locatie [locatie bij opgave]
Tijd 10.30 uur [vertrek 10.00 uur Carpool Akkrum]
Opgave Reinie Piersma | 0566 - 84 05 03 [na 18.00 uur]
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 2,50

Dinsdag
13 oktober

Van natte voeten tot kurkdroge zomers - lezing

Weer– en klimaatdeskundige Jacob Kuiper laat ons met indrukwekkende en herkenbare beelden zien hoe extreem weer zich ontwikkelt én wat dit zegt over het veranderende klimaat. Jacob vertelt erover op een toegankelijke en boeiende manier.

Door IVN Leeuwarden e.o. | Jacob Kuiper
Locatie Leeuwarden | Blokhuisplein 40, 8911 LJ [dBieb]
Tijd 19.30 – 21.30 uur
Opgave https://dbieb.op-shop.nl/ [zoek op datum]
Kosten Leden IVN Leeuwarden gratis | niet-leden € 3,-

Woensdag
14 oktober

Paddenstoelen Safari - kinderactiviteit

Klein of groot. Oranje, wit, rood of geel, Met een zwarte hoed of een rode met witte stippen...In de herfst kun je in de natuur van alles vinden! Ook paddenstoelen. Ga je met ons mee op paddenstoelen safari? Trek je laarzen of wandelschoenen aan!

Door IVN De Wâlden | Adrie Mens, Annet Elsinga
Locatie Olterterp | van Harinxmaweg 17, 9246 TL [Witte Huis Olterterp]
Tijd 14.00 uur
Opgave Adri Mens | 0512 - 52 23 04 [18.00 - 20.00 uur]
Annet Elsinga | 06 - 20 76 00 78 [18.00 - 20.00 uur]

Woensdag
14 oktober

SpinnenSafari - kinderactiviteit

Er zijn vele soorten spinnen. Groot of klein, dik en dun.
Zwart, bruin, geel of rood. In Nederland leven er 640 soorten.
Welke spinnen gaan we tegenkomen in het Tolhuispark?
Ga je mee op SpinnenSafari? Geschikt voor mindervaliden.

Door IVN Noordoost Friesland
Locatie Dokkum | Tolhuispark 1, 9103 SN
Tijd 14.00 uur
Opgave –

Woensdag
14 oktober

Jos in het Toutenburger Bos - kinderactiviteit

Hey! Heb jij al eens gehoord van Jos?
Nee? Ken je 'm nog niet?
Jos woont in het Toutenburger Bos. Ga je met ons mee, op zoek naar Jos?

Door IVN De Wâlden | Elsiena Poeze, Tiny Oosterhoff
Locatie Noordbergum | Zomerweg 75, 9257 ME [Bossingel Toutenburgerbos]
Tijd 13.30 – 15.00 uur
Opgave Elsiena Poeze | 06 - 431 216 12 [18 - 20 uur]
Tiny Oosterhoff | 06 - 215 161 01 [18 - 20 uur]

Vrijdag
16 oktober

Herfstwandeling op De Bult - ouder-kindactiviteit

Ga vandaag – misschien samen met je kind? – een herfst–wandeling maken op De Bult. Ria Wijngaard kent dit gebied erg goed. Kom genieten van de mooie herfsttinten en paddenstoelen in een heel afwisselend bos bij de Eese en rondom Fredeshiem.

Door IVN Heerenveen e.o. | Ria Wijngaard
Locatie De Bult | Bultweg 30, 8346 KD [Bospark De Bult | omgeving Steenwijk]
Tijd 11.00 uur
Opgave ivnheerenveenactiviteiten@outlook.com

Zaterdag
17 oktober

Paddenstoelen in het Toutenburgerbos

Onder begeleiding van ervaren natuurgidsen speuren we naar paddenstoelen. Ook vertellen ze ons over de nog aanwezige fundamenten van de voormalige Belvédère, een uitzichttoren uit vroeger tijden. Trek laarzen of wandelschoenen aan!

Door IVN De Wâlden | Betty Kooistra, Tiny Oosterhoff
Locatie Noordbergum | Zomerweg 75, 9257 ME [P-terrein Toutenburg]
Tijd 10.00 uur
Opgave Betty Kooistra | 06 - 519 325 00 [18 - 20 uur]
Tiny Oosterhoff | 06 - 215 161 01 [18 - 20 uur]

Zaterdag
17 oktober

Geologie in het Drents-Friese Wold

De bodem van Ooststellingwerf is vooral in de ijstijden gevormd onder invloed van ijs, water en wind. En bestaat in hoofdzaak uit zand en veen, maar kenmerkend is ook keileem. Met Hans Salverda wandelen we over de Kale Duinen.

Door IVN Ooststellingwerf | Hans Salverda
Locatie Elsloo | Canada 1 | 8424 SR
[P-plaats Canadameer | ook wel 'Aekingerzand']
Tijd 10.00 – 12.30 uur
Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 3,-

Zondag
18 oktober

Paddenstoelen excursie met Gosse Haga

Vele mooie kleuren en soms ietwat vreemde vormen. En dat allemaal in de grootst mogelijke variatie. Kom vandaag naar het Ketliker Skar voor een kleurrijke kennismaking met de wereld van de paddenstoelen.

Door IVN Heerenveen e.o.| Gosse Haga
Locatie Oranjewoud | Marijke Muoiwei
[P-terrein | https://maps.app.goo.gl/WwN3WUeGuDtesdnN6]
Tijd 10.00 uur
Opgave ivnheerenveenactiviteiten@outlook.com | max. 20 deelnemers

Zondag
18 oktober

Paddenstoelenexcursie - kinderactiviteit

In de herfst is het weer tijd om op paddenstoelenexcursie te gaan. We verzamelen bij het Rustpunt, waar we na een korte uitleg in het bos gaan zoeken naar paddenstoelen.
We sluiten af met een creatieve activiteit.

Door IVN Leeuwarden e.o.
Locatie Leeuwarden | Vierhuisterweg – Havanklaan
[Rustpunt Leeuwarderbos | kinderen 6 tot 10 jaar]
Tijd 14.30 – 16.00 uur
Opgave https://dbieb.op-shop.nl | max. 15 deelnemers

Zaterdag
24 oktober

Trekvogels in het Lauwersmeer

Ganzen, eenden, meeuwen, steltlopers en roofvogels... Welke vogels zijn er al aangekomen vanuit het hoge noorden? Ga met ons mee deze zaterdag! Dan gaan we ze samen spotten...

Door IVN De Lege Midden
Locatie Dokkumer Nieuwe Zijlen
[P-plaats bij brug - sluis aan N358]
Tijd 10.00 uur
[vertrek 09.00 uur van P+R Station Grou]
Opgave Reinie Piersma | 0566 - 84 05 03 [na 18.00 uur]
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 2,50

Zaterdag
24 oktober

Excursie door het Hemmemapark

In de herfst verschijnen er allerlei paddenstoelen in het Hemmemapark. Gaan we ze zien; geweizwam, witte kluifzwam, honingzwam of elfenbankje? Maartje vertelt graag over de herkomst van de namen en hun verschillende vormen.

Door Leeuwarden e.o. | Maartje van Sluis
Locatie Berltsum | Hemmemapark
Tijd 13.30 – 15.00 uur
Opgave Maartje van Sluis | maartjevansluis@gmail.com | 0518 - 46 17 77
Kosten Leden IVN Leeuwarden gratis | niet-leden € 3,-

Zaterdag
24 oktober

Fietstocht langs bijzondere bomen

Bijzondere bomen zijn majestueus mooi! Deze fietstocht brengt je langs dikke, oude, hoge en unieke bomen in Gaasterlân. Bomen zijn niet alleen nuttig, soms schuilt er ook een verhaal achter. Joop weet ze wel te vertellen...

Door IVN Súdwesthoeke | Joop van der Galiën
Locatie Rijs | Marderleane 2
[P-plaats It Fryske Gea]
Tijd 13.30 uur
Opgave Joop van de Galiën | joopvdgalien@hetnet.nl

Zondag
25 oktober

Halloween decoratie uit de natuur - kinderactiviteit

Op 31 oktober is het Halloween - de avond voor allerheiligen.
Daar hoort passende, griezelige versiering bij. Die maken we vandaag van natuurlijke materialen. Kom je ook knutselen?
Je griezelige versiering mag na afloop natuurlijk mee naar huis.

Door IVN Leeuwarden e.o.
Locatie Leeuwarden | Vierhuisterweg – Havanklaan
[Rustpunt Leeuwarderbos | kinderen 6 tot 10 jaar]
Tijd 14.30 – 16.00 uur
Opgave https://dbieb.op-shop.nl | max. 15 deelnemers

Zondag
01 november

Najaarswandeling Vogeltrek in It Swin

Mooie, stevige wandeling rond een afgelegen meertje, moeras en rietlanden. Met kans op bijzondere waarnemingen, zoals bijvoorbeeld het ijsvogeltje en baardmannetje! Verrekijker en stevige schoenen aanbevolen!

Door IVN Súdwesthoeke | Sytse Bouwhuis
Locatie Harich | Keamerlânswei 5-7, 8571 [ingang It Swin]
Tijd 10.00 uur
Opgave Sytse Bouwhuis | sytsebouwhuis@gmail.com

Zaterdag
07 november

Nationale Natuurwerkdag

Jong en ouder zijn vandaag van harte uitgenodigd om actief mee te helpen met het onderhouden van dit mooie natuurterrein. Kom jij de handen uit de mouwen steken op deze speciale en gezellige werkdag in de natuur?

Door IVN Heerenveen e.o.
Locatie zie www.ivn.nl/afdeling/heerenveen-eo
Tijd 10.00 – 15.00 uur
Opgave –

Zaterdag
07 november

Winterbeeld bomen in het Tolhuispark

In Dokkum ligt het Tolhuispark. Een prachtig park vol bijzondere bomen, waterpartijen, bloemen, planten en dieren. In het park zijn ook verschillende sportverenigingen gevestigd. Deze excursie is geschikt voor mindervaliden. Ga je mee?

Door IVN Noordoost Friesland | Bianca van Tielen
Locatie Dokkum | Tolhuispark 2, 9103 SN [Zwembad]
Tijd 14.00 uur
Info –

Zaterdag
07 november

Maandelijkse vogel- en natuurexcursie

Elke eerste zaterdag van de maand (behalve in de maanden juli, augustus en september) organiseert de Vogelwerkgroep van IVN Leeuwarden een laagdrempelige en gezellige vogel-excursie. De bestemming wordt vlak voor aanvang bepaald.

Door IVN Leeuwarden e.o. | Vogelwerkgroep
Locatie Leeuwarden | carpoolen naar diverse vogelrijke (natuur)gebieden
Tijd 08.00 – 14.00 uur
Opgave vogelaarivnleeuwarden@gmail.com
Kosten Gratis | carpoolvergoeding € 7,-

Dinsdag
10 november

Lezing ‘De Otter’

Harrie is een autoriteit op het gebied van de otter, z’n gewoontes en leefomgeving. Harrie is veelvuldig buiten te vinden; in de natuur om otters te observeren met hulp van camera’s.
De mooie foto’s en filmpjes maken Harries verhalen levendig.

Door IVN Heerenveen e.o. | Harrie Bosma
Locatie www.ivn.nl/afdeling/ooststellingwerf
Tijd 19.30 uur
Opgave ivnheerenveenactiviteiten@outlook.com

Dinsdag
17 november

De Alde Feanen; Wetterlân - lezing

Betty Kooistra neemt ons in een lezing mee op reis door De Alde Feanen. Dit prachtige landschap is zeer afwisselend. Petgaten, moerasbossen, rietlanden en graslanden; de natuur is op z’n mooist bij Earnewâld.

Door IVN De Lege Midden | Betty Kooistra
Locatie Akkrum | Lange Miente 5, 8491 BG [Doarpskeamer]
Tijd 19.45 uur
Opgave Ineke Harte | 0566 - 60 23 27 [na 18.00 uur]
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 2,50

Zaterdag
05 december

Maandelijkse vogel- en natuurexcursie

Elke eerste zaterdag van de maand (behalve in de maanden juli, augustus en september) organiseert de Vogelwerkgroep van IVN Leeuwarden een laagdrempelige en gezellige vogel–excursie. De bestemming wordt vlak voor aanvang bepaald.

Door IVN Leeuwarden e.o. | Vogelwerkgroep
Locatie Leeuwarden | carpoolen naar diverse vogelrijke (natuur)gebieden
Tijd 08.00 – 14.00 uur
Opgave vogelaarivnleeuwarden@gmail.com
Kosten Gratis | carpoolvergoeding € 7,-

Zondag
13 december

Kerstversiering uit de natuur – kinderactiviteit

De feestelijke kersttijd is weer aangebroken. We gaan iets maken van natuurlijke materialen dat past bij deze gezellige tijd. Wat precies? Dat is nog een verrassing. Kom je mee knutselen?

Door IVN Leeuwarden e.o.
Locatie Leeuwarden | Blokhuisplein 40, 8911 LJ [dBieb | kinderen 6 tot 10 jaar]
Tijd 14.30 – 15.30 uur
Opgave https://dbieb.op-shop.nl | max. 15 deelnemers

Zondag
27 december

Eindejaars Plantenjacht

Deze activiteit is onderdeel van de landelijke Eindejaars Plantenjacht. Op verschillende plaatsen worden gedurende 1 uur de nog bloeiende planten genoteerd. Bij het inleveren van de resultaten is er glühwein.

Door	IVN Súdwesthoeke
Locatie	locatie bij opgave
Tijd	–
Opgave	Ruud Oudega | r.oudega@gmail.com

